

Skoltrötthet och skolengagemang bland elever i årskurs 7–9

Emma Invenius

Magisteravhandling i specialpedagogik
Fakulteten för pedagogik och välfärdsstudier

Åbo Akademi

Vasa, 2023

Abstrakt

Författare Invenius, Emma	Årtal 2023
Arbetets titel Skoltrötthet och skolengagemang bland elever i årskurs 7–9	
Opublicerad avhandling för magisterexamen i specialpedagogik Vasa: Åbo Akademi. Fakulteten för pedagogik och välfärdsstudier	Sidantal (tot.) 43 (45)
Projekt inom vilket arbetet gjorts Avhandlingen baserar sig på data från FRAM-projektet vid Åbo Akademi	
<p>Referat</p> <p>Tidigare forskning visar att det finns en koppling mellan skoltrötthet och skolengagemang och att dessa fenomen har ett samband med elevens välbefinnande, studieframgång och skolfrånvaro. Lärarna och undervisningen har en betydande roll för att förebygga elevers skoltrötthet och öka elevers skolengagemang. Tidigare studier visar även att skoltrötthet är vanligare bland flickor än pojkar medan det inte finns några entydiga resultat för könsskillnader gällande skolengagemang. Syftet med avhandlingen är att undersöka utvecklingen av skoltrötthet och skolengagemang bland elever i årskurs 7–9. Utifrån avhandlingens syfte har tre forskningsfrågor formulerats:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Hur utvecklas skoltrötthet bland elever i årskurs 7–9? 2. Hur utvecklas skolengagemang bland elever i årskurs 7–9? 3. Hur skiljer sig utvecklingen av skoltrötthet och skolengagemang mellan könen? <p>Avhandlingen är en del av projektet FRAM, <i>Ungdomars välbefinnande och kunskap i framtidens samhälle</i>. I projektet deltog elever ur fem högstadieskolor i Svenskfinland och data samlades in hösten 2016 och våren 2019. Samplet i denna avhandling består av 612 respondenter. Avhandlingen utgår ifrån en kvantitativ forskningsansats och analysmetoderna som genomförts är beroende grupps t-test, oberoende grupps t-test och variansanalys med upprepade mätningar.</p> <p>Resultatet visar att det finns statistiskt signifikanta skillnader i utvecklingen av skoltrötthet där skoltrötthet ökar från åk 7 till åk 9. Statistiskt signifikanta skillnader kunde även hittas gällande skoltrötthet mellan könen där flickor har ett högre medelvärde. Gällande utvecklingen av skolengagemang hittades statistiskt signifikanta skillnader där skolengagemang minskar från åk 7 till åk 9 medan inga statistiskt signifikanta skillnader kunde hittas mellan könen gällande skolengagemang.</p> <p>Både tidigare forskning och resultaten för denna avhandling visar att skoltrötthet ökar och skolengagemang minskar bland elever i årskurs 7–9. Därför är det viktigt att i ett tidigt skede identifiera elever som visar tecken på skoltrötthet och upprätthålla elevers skolengagemang för att skapa de bästa förutsättningarna för elevers lärande och välbefinnande.</p>	
Sökord / indexord Skoltrötthet, school burnout, kouluväsymys, skolengagemang, school engagement, kouluun sitoutuminen, ungdomar, adolescents, nuoret, utveckling, development, kehitys, könsskillnader, gender differences, sukupuolirot, longitudinell, longitudinal, longitudinaalinen	

Innehåll

Abstrakt.....	2
1. Inledning	5
1.1. Bakgrund och val av ämne	5
1.2. Övergripande syfte och forskningsfrågor	8
1.3. Centrala begrepp.....	8
2. Tidigare forskning.....	11
2.1. Skoltrötthet	11
2.2. Skolengagemang.....	12
2.3. Samband mellan skoltrötthet och skolengagemang	13
2.4. Könsskillnader i skoltrötthet och skolengagemang.....	15
3. Metod.....	16
3.1. Syfte och forskningsfrågor	16
3.2. Beskrivning av projektet FRAM	16
3.3. Kvantitativ forskningsmetod och datainsamling.....	17
3.4. Genomförande och deltagare.....	18
3.5. Mätinstrument	18
3.6. Kvalitetskriterier	19
3.7. Forskningsetiska aspekter	22
3.8. Bearbetning och analys av data	23
4. Resultat.....	26
4.1. Utvecklingen av skoltrötthet bland elever i årskurs 7–9.....	26
4.2. Utvecklingen av skolengagemang bland elever i årskurs 7–9	27
4.3. Skillnader i utvecklingen av skoltrötthet och skolengagemang mellan könen	27

4.3.1. Skillnader i utvecklingen av skoltrötthet mellan könen	27
4.3.2. Skillnader i utvecklingen av skolengagemang mellan könen	28
5. Diskussion	30
5.1. <i>Resultatdiskussion</i>	30
5.2. <i>Metoddiskussion</i>	32
5.3. <i>Avlutande diskussion och förslag till fortsatt forskning</i>	35
Litteraturförteckning	39
Tabeller	
Tabell 1	20
Tabell 2	21
Tabell 3	22
Tabell 4	24
Figurer	
Figur 1	26
Figur 2	27
Figur 3	28
Figur 4	29
Bilagor	
Bilaga 1: Enkät för bedömning av skoltrötthet (SBI)	
Bilaga 2: Enkät för bedömning av skolengagemang (EDA)	

1. Inledning

I detta kapitel presenteras bakgrunden till val av ämne, avhandlingens övergripande syfte och forskningsfrågor samt centrala begrepp.

1.1. Bakgrund och val av ämne

Skolan kan ses som elevers och studerandes arbetsplats, de tar del av undervisning, gör uppgifter, skriver prov och erhåller betyg (Schaufeli m.fl., 2002). Trötthet (engelskans burnout) har generellt relaterats till en stor börda på en persons arbetsplats och på samma sätt kan trötthet relateras till ett barns skolgång eller en ungdoms studier (Maslach m.fl., 2001). Dagens barn och unga spenderar stora delar av sin uppväxt i ett skolsystem som är i ständig utveckling och som påverkas av samhällets utveckling och normer. Min personliga uppfattning är att skoltrötthet är allt vanligare bland elever och att även psykiskt illamående har ökat. Samtidigt är min uppfattning att allt fler barn och unga är högpresterande och engagerade i skolgången. Dessa uppfattningar stämmer överens med forskningsresultat som visar att finlandssvenska elever i årskurs 7–9 som uppvisar förhöjda nivåer av utmattning relaterat till skolgången ofta även är engagerade i skolarbetet (Widlund m.fl., 2023). I denna avhandling vill jag undersöka om min uppfattning stämmer överens med det insamlade data på finlandssvenska elever i årskurs 7–9 inom FRAM-projektet.

Resultaten från undersökningen Hälsa och välfärd i skolan som genomförs av Institutet för hälsa och välfärd (2021) vartannat år i hela Finland visar att skoltrötthet har ökat bland elever i årskurs 8–9 de senaste 15 åren och att det är bland flickor skoltröttheten ökar mest. Resultaten för undersökningen som genomfördes år 2021 visar att skoltrötthet har ökat med 8,2 procentenheter på en tidsintervall på 14–15 år. Under samma tidsintervall ökade skoltröttheten bland pojkar med endast 1,1 procentenheter medan skoltröttheten bland flickor ökade med 14,8 procentenheter. År 2021 upplevde nästan var tredje flicka i årskurs 8–9 skoltrötthet.

År 2021 infördes den utvidgade läroplikten vilket innebär att varje läropliktig har skyldighet att söka till utbildning på andra stadiet (Utbildningsstyrelsen, 2022). Svenska Yle skriver att syftet med reformen är att alla ungdomar skall få en andra stadiets utbildning och därmed öka chanserna att få jobb i framtiden (Sundman, 2021). På så sätt kan man förhindra att skoltrötta elever avslutar sin skolgång efter grundläggande utbildning och marginaliseras från samhället.

Enligt gymnasiebarometern som genomfördes 2022 upplevde 62 % av finländska gymnasiestuderande att det är psykiskt tungt att studera, vilket är en ökning på 22 procentenheter från 2019 (Holmberg, 2022). Tina Lauronen som har sammanställt barometern säger till Svenska Yle att en stor del av studerande är i behov av mera stöd i sina studier och upplever att det är svårt att få ihop sina studier (Holmberg, 2022). Vidare beskriver Lauronen att pressen på studerande är hård och de påverkas av hur prestationsdrivet vårt samhälle är idag, redan på ettan i gymnasiet borde de veta vilken bransch de vill arbeta inom i framtiden (Holmberg, 2022). En bakomliggande orsak till den upplevda pressen och känslan av att det är tungt att studera bland gymnasiestuderande kan vara antagningsprocessen till tredje stadiets utbildning. Svenska Yle skriver om den nya antagningsprocessen som infördes 2020 där syftet är att fler sökande ska antas på basis av studentbetyget och att minska de omfattande inträdesproven (Gestrin m.fl., 2020). Även coronapandemin har påverkat antagningsprocessen eftersom högskolorna höjt andelen studerande som antas utan inträdesprov (Gestrin m.fl., 2020).

Undervisnings- och kulturministeriet har under åren 2021–2023 utvecklat verksamhetsmodellen *Engagerande arbete i skolgemenskapen* för den grundläggande utbildningen. Syftet med modellen är att stödja elevernas skolengagemang, förebygga skolfrånvaro och att främja lärande (Undervisnings- och kulturministeriet, 2021). Detta pilotprojekt som implementeras i skolor på olika håll i Finland under läsåret 2022–2023 är helt rätt i tiden med hänsyn till undersökningen Hälsa och välfärd i skolan och gymnasiebarometern. Dessutom tyder detta pilotprojekt på att det finns en oro för elevers ökade skolfrånvaro och bristande skolengagemang vilket kräver åtgärder på nationell nivå.

Det finns gott om tidigare nationella och internationella studier om skoltrötthet och skolengagemang vilket visar att dessa fenomen är relevanta och aktuella inom skolväsendet. De tidigare studierna tyder på att skoltrötthet ökar inom den grundläggande utbildningen samt inom andra stadiets utbildning (Fiorilli m.fl., 2017; Salmela-Aro, 2016; Salmela-Aro & Upadyaya, 2020). Dessutom visar tidigare studier att elevens kön har en inverkan på skoltrötthet och skolengagemang (Herrmann m.fl., 2018; Salmela-Aro & Upadyaya, 2020; Virtanen m.fl., 2016).

Skoltrötthet och skolengagemang har ett samband med elevens välbefinnande, studieframgång och skolfrånvaro (Fiorilli m.fl., 2017; Salmela-Aro, 2016; Salmela-Aro m.fl., 2015; Salmela-

Aro & Upadyaya, 2014; Salmela-Aro & Upadyaya, 2020) och därför är det viktigt att ytterligare forskning inom ämnet genomförs för att kunna främja elevers välbefinnande och förebygga utmaningar i skolgången. Tidigare forskningsresultat visar dessutom att lärarna och undervisningen har en betydande roll för att förebygga elevers skoltrötthet och öka elevers skolengagemang (Fiorilli m.fl., 2017; Salmela-Aro, 2016; Salmela-Aro m.fl., 2015; Salmela-Aro & Upadyaya, 2020) och därför är det viktigt att lärare blir mer insatta i ämnet.

Elever som är skoltrötta och/eller har brist på skolengagemang kan vara i behov av olika specialpedagogiska insatser. För att kunna stödja dessa elever i skolgången behöver lärare och annan skolpersonal besitta kunskap om faktorer som kan bidra till skoltrötthet och vad som kan öka skolengagemanget hos elever. Enligt Utbildningsstyrelsen (2014) har skolans ledningsgrupp uppgiften att ansvara för lösningar sammankopplade till undervisningen, handledningen, elevvården och olika stödåtgärder i vilka det även ingår att identifiera hinder för växande och lärande i skolgången samt att förebygga eventuella problem. Stödet som erbjuds skall förhindra att problem växer, blir långvariga och svåra och vidare skall elevvården främja och upprätthålla elevernas goda psykiska hälsa, sociala välbefinnande och studieframgång (Utbildningsstyrelsen, 2014). I anslutning till dessa faktorer borde skolan förebygga skoltrötthet och stödja eleven på ett sådant sätt som engagerar eleven i skolgången och bidrar till ett gott psykiskt och socialt välbefinnande där motivation och ork för skolgången är en självklar aspekt. På samma sätt som elevers akademiska framgång följs upp bör även elevers skoltrötthet iaktas i skolgången för att främja elevers välbefinnande (Fiorilli m.fl., 2017). I arbetet med skoltrötthet och skolengagemang är det dessutom viktigt med samarbete mellan speciallärare och klass- och ämneslärare.

Majoriteten av de studier jag läst är tvärsnittsstudier och därmed finns det en forskningslucka för longitudinella studier inom detta ämne där det undersöks hur utvecklingen av skoltrötthet och skolengagemang ser ut. Det finns gott om nationella studier inom ämnet men jag har identifierat en forskningslucka inom ämnet i Svenskfinland och därför anser jag att det är viktigt att forskning inom ämnet genomförs för att kunna identifiera utvecklingen av dessa fenomen i de finlandssvenska skolorna. FRAM-projektet som denna avhandling baserar sig på är dock en longitudinell studie som genomförts i Svenskfinland vilket även tyder på att detta är ett aktuellt ämne i samhället som kräver mera forskning.

1.2. Övergripande syfte och forskningsfrågor

Syftet med denna avhandling är att undersöka utvecklingen av skoltrötthet och skolengagemang bland elever i årskurs 7–9. Avhandlingen baserar sig på data från FRAM-projektet som undersöker ungdomars välbefinnande och kunskap i framtidens samhälle. Utifrån avhandlingens syfte har tre forskningsfrågor formulerats:

1. Hur utvecklas skoltrötthet bland elever i årskurs 7–9?
2. Hur utvecklas skolengagemang bland elever i årskurs 7–9?
3. Hur skiljer sig utvecklingen av skoltrötthet och skolengagemang mellan könen?

1.3. Centrala begrepp

Skoltrötthet

Begreppet trötthet definieras av American Psychological Association (n.d.) som mental, emotionell eller fysisk utmattning i samband med försämrade prestationer, motivation och negativ attityd gentemot sig själv. Trötthet kan orsakas av ansträngningar eller av att ha presterat på en hög nivå som bidragit till stress. Skoltrötthet kan bero på utmattning sammankopplat med minskad motivation för skolgången, försämrade prestationer och negativa tankar om sig själv.

Enligt Salmela-Aro m.fl. (2009) innebär begreppet skoltrötthet (engelskans burnout) skolrelaterad stress. Skoltrötthet kan delas in i tre dimensioner vilka är utmattning, cynism och en känsla av otillräcklighet. Utmattning kan orsakas av att skolan ställer för höga krav på eleven. Cynism kan ta sig i uttryck genom en likgiltig inställning för skolgången, minskat intresse för skolgången och genom att skolgången upplevs meningslös. Känslan av otillräcklighet kan av eleven upplevas som minskad kompetens och kunskap i skolgången.

Skolengagemang

Enligt Svenska Akademiens ordlista (Svenska Akademiens ordböcker, n.d.) kan begreppet engagemang beskrivas som att aktivt ta del av något eller aktivt intressera sig för något. I denna avhandling används ordet engagemang i anknytning till skolengagemang (engelskans school engagement) vilket kan beskrivas som att en elev aktivt intresserar sig för och tar del av skolgången.

Fredricks m.fl. (2004) beskriver att begreppet engagemang kan delas in i tre delar, beteendemässigt-, emotionellt- och kognitivt engagemang. Det beteendemässiga engagemanget kan beskrivas med att ha en förmåga att kunna följa- och tillämpa normer i klassrummet, delta i och genomföra uppgifter, förmåga att koncentrera sig och fästa uppmärksamhet vid rätt saker samt att ställa frågor i anknytning till undervisningen. Emotionellt engagemang inkluderar elevers känslöhantering i klassrummet, närmare förklarar hur elever hanterar glädje, sorg, ångest, intresse och att något upplevs som tråkigt. Kognitivt engagemang innefattar flexibilitet i problemlösning, ett positivt tankesätt om personliga misslyckanden samt förmåga till självreglering. Begreppet skolengagemang är således brett och innefattar flera olika aspekter.

Utveckling

Utveckling (engelskans development) beskrivs av American Psychological Association (n.d.) som förändringar i en människas beteendemönster. Svensk ordbok (Svenska Akademiens ordböcker, n.d.) definierar begreppet utveckling som en process där något förändras och i de flesta fall blir mer komplext, uppskattat och dyrbart. I denna avhandling framkommer begreppet utveckling i forskningsfrågorna och utgör därmed en central roll för avhandlingen där syftet är att undersöka utvecklingen av skoltrötthet och skolengagemang. Det bör noteras att det kan förekomma negativa utvecklingsmönster även om begreppets definiering utgår ifrån att en utveckling i de flesta fall är positiv och uppskattad.

Könsskillnader

Enligt American Psychological Association (n.d.) kan begreppet könsskillnader (engelskans gender differences) beskrivas som karakteristiska skillnader mellan flickor och pojkar där skillnaderna påverkas av kulturen de lever i och dess attityder och traditioner. Skillnader mellan könen kan synas inom varierande områden, exempelvis inom kommunikationsfärdigheter, karriärer och förhållningssättet i relationer med andra människor.

I denna avhandling används begreppet könsskillnader med anknytning till forskningsfråga tre där syftet är att undersöka vilka skillnader det finns i utvecklingen av skoltrötthet och skolengagemang mellan flickor och pojkar. Könsskillnaderna har inte inkluderats i avhandlingens syfte eftersom det huvudsakliga syftet med avhandlingen är att undersöka skoltrötthet och skolengagemang hos elever oavsett kön. Varje elev skall bemötas jämlikt som en enskild och värdefull individ oberoende könstillhörighet. Tidigare forskning har visat att det finns skillnader mellan könen i elevers skoltrötthet och skolengagemang (Herrmann m.fl.,

2018; Salmela-Aro & Upadyaya, 2020; Virtanen m.fl., 2016) och därför vill jag inkludera könsskillnaderna i den tredje forskningsfrågan eftersom jag vill undersöka vilka skillnader det finns i utvecklingen av skoltrötthet och skolengagemang hos flickor och pojkar inom FRAM-datat och i Svenskfinland. Med kunskap om könsskillnader kan skolpersonal bättre förstå de typiska dragen hos flickor och pojkar, identifiera skoltrötthet i ett tidigare skede samt öka skolengagemanget hos eleverna.

2. Tidigare forskning

I detta kapitel redovisas tidigare forskning om skoltrötthet och skolengagemang samt om sambanden mellan dem. Inledningsvis redovisas resultaten för skoltrötthet och skolengagemang skilt för sig och sedan följer redovisning av resultaten för forskning där både skoltrötthet och skolengagemang är inkluderade. Tidigare forskning om könsskillnader gällande skoltrötthet och skolengagemang är även inkluderade. Finländska studier är främst presenterade men även italienska och tyska studier är inkluderade. Olika åldersgrupper är även inkluderade för att kunna beakta hur skoltrötthet och skolengagemang utvecklas.

2.1. Skoltrötthet

Tidigare forskningsresultat om skoltrötthet visar en del likheter. Skoltrötthet kan ha olika konsekvenser för eleven och kan orsaka låg akademisk framgång, försvåra anpassningen till skolgången och skolmiljön samt skapa en känsla av att inte vara kompetent i skolgången (Fiorilli m.fl., 2017; Herrmann m.fl., 2018; Virtanen m.fl., 2016). Dessutom kan skoltrötthet leda till nedsatt studiemotivation, skolk och skolfrånvaro (Fiorilli m.fl., 2017; Salmela-Aro, 2016; Salmela-Aro & Upadyaya, 2020). De krav som ställs på eleverna i årskurs 9 har ett starkt samband med skoltrötthet ett år senare inom andra stadiets utbildning (Salmela-Aro & Upadyaya, 2014). Ju äldre elever blir, desto större blir risken för både skoltrötthet och depressiva symtom vilket sannolikt beror på att kraven ökar desto äldre elever blir (Fiorilli m.fl., 2017).

Utöver dessa konsekvenser visar forskningsresultaten att det finns ett starkt samband mellan skoltrötthet och depressiva symtom (Fiorilli m.fl., 2017; Salmela-Aro, 2016; Salmela-Aro & Upadyaya, 2014). Vidare beskriver Salmela-Aro och Upadyaya (2014) att höga studiekraV och depressiva symtom är energikrävande för eleven vilket i sin tur kan leda till skoltrötthet. Forskarna beskriver även att brist på resurser i skolgången förhindrar individen att uppnå sina mål vilket leder till en upplevd känsla av frustration och misslyckande. Skoltrötta studerande, jämfört med studerande som är engagerade i studierna, är mindre engagerade och motiverade i studierna, värderar studierna lägre, har lägre akademiska målsättningar samt strävar till att minimera ansträngningen för studierna (Tuominen-Soini & Salmela-Aro, 2013). En bakomliggande orsak för skoltrötthet bland elever kan vara att eleverna upplever undervisningsmetoderna som oengagerande (Salmela-Aro m.fl., 2015).

En upplevd känsla av cynism i skolgången kan leda till att eleven ser skolgången som meningslös och förlorar respekten för utbildningen (Salmela-Aro, 2016). Resultaten för en finländsk studie visar att de studerande som upplever höga nivåer av cynism i studierna uppvisar en fyra gånger större risk att avbryta studierna jämfört med de studerande som upplever låga nivåer av cynism (Bask & Salmela-Aro, 2012). Medan de studerande som känner sig otillräckliga i studierna uppvisar en tre gånger större risk till att avbryta studierna jämfört med de studerande som knappt känner sig otillräckliga i studierna (Bask & Salmela-Aro, 2012).

Elever som lider av skoltrötthet skyddar sig själva genom att tillämpa olika strategier på sig själva, bland annat genom skolfrånvaro vilket kan anses som den sämsta strategin eftersom det leder till att lärare inte kan ta itu med elevernas problem och stödja dem (Fiorilli m.fl., 2017). Skolorna borde främja skolengagemang hos de elever som upplever cynism och samtidigt tillgodose de stressade elevernas behov eftersom de löper stor risk för utmattning, känslor av otillräcklighet och en rädsla för att misslyckas i skolgången (Salmela-Aro, m.fl., 2015).

2.2. Skolengagemang

Tidigare forskning tyder på att det finns en koppling mellan skolengagemang, akademisk framgång och välbefinnande. I dessa studier är främst finländska elever representerade men även italienska elever är inkluderade i studierna. För att höja elevernas engagemang i skolgången är det viktigt att eleverna får pedagogiskt och emotionellt stöd i skolan, att klassrumsundervisningen är organiserad samt att lärare ger positiv respons åt eleverna (Fiorilli m.fl., 2017; Pöysä m.fl., 2019; Salmela-Aro & Upadyaya, 2020). Forskning visar att flickor har större nytta av emotionellt stöd för att vara engagerade i skolgången än vad pojkar har (Pöysä m.fl., 2019). Vidare menar Salmela-Aro (2016) att elevers skolengagemang kan upprätthållas och ökas ifall skolan kan erbjuda en utbildning som anpassas med elevens intressen, utbildningsmålsättningar och psykologiska behov.

Elever som uppvisar skoltrötthet och depressiva symtom har ofta ett svagt skolengagemang medan elever med högt skolengagemang har låga nivåer av skoltrötthet (Fiorilli m.fl., 2017; Virtanen m.fl., 2016). Skolorna bör aktivt arbeta med de elever som har någon form av anpassningsproblem och utmaningar för att stödja deras välbefinnande i skolan samt för att främja deras långsiktiga studieframgång (Salmela-Aro m.fl., 2015). Elevens anpassning i skolgången påverkar även andra delar av elevens liv vilket tyder på att skolmiljön kan

förebygga depressiva symtom och främja tillfredsställelse i livet (Salmela-Aro & Upadyaya, 2014).

Skolengagemang har positiva följder för elevens skolgång och förhållningssätt till utbildning. Elever som är engagerade i skolgången upplever att studierna är relevanta för framtiden, att skolgången är en värdefull del av vardagen, att de har kontroll över studierna och dessutom värderar de studierna högt och presterar bra (Tuominen-Soini & Salmela-Aro, 2013; Virtanen m.fl., 2016). Elevers engagemang för skolgången har en direkt positiv inverkan på elevers akademiska framgång och dessa elever besitter förmågan att kunna hantera stress i skolgången, dessutom har de ett intresse för att ta itu med nya och utmanande uppgifter samt är mer uthålliga i att genomföra uppgifter (Fiorilli m.fl., 2017). Personliga- och studierelaterade resurser i årskurs 9 har ett positivt samband med skolengagemang under första året inom andra stadiets utbildning och resurserna kan stödja individen i att uppnå studierelaterade målsättningar (Salmela-Aro & Upadyaya, 2014).

Sett till elevens välbefinnande har skolengagemang en stor betydelse. Elever som är engagerade i skolgången uppvisar ett gott beteende, upplever motivation och välbefinnande i studierna samt uppvisar låga nivåer av depressiva symtom (Tuominen-Soini & Salmela-Aro, 2013; Virtanen m.fl., 2016). Skolengagemang bidrar till välbefinnande och studieframgång vilka i sin tur bidrar till tillfredsställelse i livet (Salmela-Aro, 2016; Salmela-Aro och Upadyaya, 2014).

2.3. Samband mellan skoltrötthet och skolengagemang

Procentuellt sett är resultaten liknande för tidigare forskning inom olika profiler för skoltrötthet och skolengagemang. Salmela-Aro m.fl. (2015) har undersökt vilka profiler av skoltrötthet och skolengagemang kan bli identifierade bland finländska 12-åriga elever. Fem profiler kunde identifieras varav 50 % av eleverna är engagerade, medan 4 % är stressade, utmattade och upplever sig otillräckliga i skolgången, 5 % är skoltrötta och upplever i huvudsak cynism, 15 % upplever medelmåttlig cynism gentemot skolgången, samt 26 % upplever en början av cynism och att skolgången är tråkig. Resultaten visar således att 46 % av eleverna upplever någon grad av cynism i skolgången medan hälften av eleverna är engagerade.

Virtanen m.fl. (2016) har identifierat tre elevprofiler gällande skoltrötthet och skolengagemang bland finländska elever i årskurs 7–9. En grupp med elever som uppvisar låg skoltrötthet men

högt skolengagemang (41 %), en grupp med elever som uppvisar både genomsnittlig skoltrötthet och skolengagemang (54 %), samt en grupp av elever som har ett lågt skolengagemang men upplever mycket skoltrötthet (5 %). Det finns ett samband mellan elevers skoltrötthet och skolengagemang för beteende och kognitiva processer vilket tyder på att utvecklingen av skoltrötthet och skolengagemang har liknande faktorer och bakomliggande orsaker (Virtanen m.fl., 2016). Salmela-Aro och Upadyaya (2020) har identifierat tre profiler inom skoltrötthet och skolengagemang bland 17-åriga finländska studerande. En grupp med engagerade studerande (34 %), en grupp med studerande som upplever stress (47 %) och en grupp med skoltrötta studerande (19 %). Vidare visar resultaten att upplevd ensamhet ökar stress och skoltrötthet och sannolikheten för att tillhöra den engagerade gruppen minskar.

Finlandssvenska elever i årskurs 7–9 som uppvisar förhöjda nivåer av utmattning relaterat till skolgången är ofta även engagerade i skolarbetet, medan de elever som upplever cynism eller otillräcklighet relaterat till skolgången än mindre engagerade i skolarbetet (Widlund m.fl., 2023). Resultaten för samma forskning visar att höga nivåer av skolengagemang sänker känslor av otillräcklighet och cynism i skolgången bland de finlandssvenska eleverna. Widlund m.fl. (2021) har identifierat fyra elevprofiler gällande skoltrötthet och skolengagemang bland finlandssvenska elever i åldrarna 13–17 år. En profil med elever som har högt skolengagemang och låg skoltrötthet (31,4 %) och en profil med elever som har lågt skolengagemang och hög skoltrötthet (32,4 %). I den tredje profilen ingår elever som har låga nivåer av skolengagemang och som inte uppvisar tecken på skoltrötthet (21,2 %). Medan det i den sista profilen (15 %) ingår elever som i årskurs 7–9 har högt skolengagemang och låg skoltrötthet, men bland dessa elever ökade skoltröttheten i snabb takt från årskurs 7–9 och samtidigt minskade skolengagemanget. Utvecklingen av båda fenomenen planade dock ut bland dessa elever efter övergången till andra stadiets utbildning (Widlund m.fl., 2021).

Forskningsresultat visar att det finns en koppling mellan skoltrötthet och skolengagemang. Förmågan att hantera personliga resurser under sista året i grundskolan uppvisar att det ett år senare finns ett starkt samband med skolengagemang och ett svagt samband med skoltrötthet inom andra stadiets utbildning (Salmela-Aro & Upadyaya, 2014). Skoltrötthet leder till ett minskat skolengagemang i ett senare skede under skolgången och skolengagemang bland ungdomar bidrar till tillfredsställelse i livet medan skoltrötthet leder till att ungdomar är mindre tillfreds med livet (Salmela-Aro & Upadyaya, 2014). De studerande som upplever både skoltrötthet och skolengagemang värderar skolgången högt men är även utmattade och

stressade på grund av personliga akademiska målsättningar och oroade kring eventuella misslyckanden i studierna (Tuominen-Soini & Salmela-Aro, 2013).

2.4. Könsskillnader i skoltrötthet och skolengagemang

Tidigare forskningsresultat om könsskillnader inom skoltrötthet och skolengagemang är varierande. Bland finlandssvenska elever i åldrarna 13–17 år uppvisar flickor högre nivåer av utmattning och otillräcklighet relaterat till skolgången än pojkar (Widlund m.fl., 2021). Enligt Virtanen m.fl. (2016) var elevens kön den enda bakgrundsfaktorn som hade en påverkan i elevens skoltrötthet och skolengagemang bland finländska elever i årskurs 7–9. Studien visar att flickor ingick oftare i profilen för högt skolengagemang och låg skoltrötthet än i profilen för lågt skolengagemang och hög skoltrötthet. Däremot visar andra studier att flickor uppvisar högre nivåer av utmattning och skoltrötthet än pojkar och dessutom är stress relaterad till skolgången vanligare bland flickor än pojkar (Herrmann m.fl., 2018; Salmela-Aro & Tynkkynen, 2012; Salmela-Aro & Upadyaya, 2020). Flickors skolrelaterade utmattning har ett samband med den skolrelaterade självkänslan vilket i sin tur var relaterad till högre motivation och dessutom har flickor bättre självkänsla relaterat till skolgången än pojkar (Herrmann m.fl., 2018).

Enligt Herrmann m.fl. (2018) förekommer det inte skillnader mellan flickor och pojkar gällande cynism som är en av tre delområden inom skoltrötthet. Bland gymnasiestuderande uppvisar däremot flickor de högsta nivåerna av skoltrötthet medan graden av cynism är låg hos pojkar (Salmela-Aro & Tynkkynen, 2012). Bland finlandssvenska elever i åldrarna 13–17 år har inte kön någon inverkan i utvecklingen av skolengagemang (Widlund m.fl., 2021). Sett till hur skolengagemang utvecklas i gymnasiet från första årets studerande till tredje årets studerande sjunker skolengagemanget bland pojkar medan flickor som studerar tredje året vanligtvis är både utmattade och engagerade i studierna (Tuominen-Soini & Salmela-Aro, 2013).

3. Metod

I detta kapitel beskrivs FRAM-projektet samt deltagarna, datainsamlingsmetoden och mätinstrumenten som projektet utgår ifrån. Läsaren får även en inblick i kvantitativ forskning som forskningsmetod samt vilka kvalitetskriterier och forskningsetiska aspekter som beaktas i denna avhandling. Slutligen får läsaren ta del av på vilket sätt data för denna avhandling har blivit bearbetat och analyserat vilket även stödjer förståelsen av resultaten i följande kapitel.

3.1. Syfte och forskningsfrågor

Syftet med denna avhandling är att undersöka utvecklingen av skoltrötthet och skolengagemang bland elever i årskurs 7–9. Avhandlingen baserar sig på data från FRAM-projektet som undersöker ungdomars välbefinnande och kunskap i framtidens samhälle. Utifrån avhandlingens syfte har tre forskningsfrågor formulerats:

1. Hur utvecklas skoltrötthet bland elever i årskurs 7–9?
2. Hur utvecklas skolengagemang bland elever i årskurs 7–9?
3. Hur skiljer sig utvecklingen av skoltrötthet och skolengagemang mellan könen?

3.2. Beskrivning av projektet FRAM

I denna avhandling används data från projekt FRAM, Ungdomars välbefinnande och kunskap i framtidens samhälle. Projektet är en omfattande finlandssvensk uppföljningsstudie där fokus ligger på elever i årskurs 7–9 samt studerande inom andra stadiets utbildning. Syftet med projektet var i första hand att undersöka samband mellan prestationer, välbefinnande och målsättningar samt utvecklingen av dem. Med projektet ville man vidga begreppet stödbehov till att klarare inkludera elever vars välbefinnande orsakar problem för inläring.

Inom projektet fanns tre delmål vilka var att undersöka välbefinnande och färdigheter hos studerande inom andra stadiet, utreda hur välbefinnande och färdigheter hos ungdomar påverkar vilka målsättningar de har inom utbildning samt val av vidare utbildning, samt att undersöka välbefinnande och färdigheter hos elever i årskurs 7 och årskurs 9. Forskare inom specialpedagogik vid Åbo Akademi bedrev projektet och hade som samarbetspartners Utbildningsstyrelsen, Regionförvaltningsverkets svenska enhet för utbildningsväsendet, Föregångarna samt en extern expertgrupp.

3.3. Kvantitativ forskningsmetod och datainsamling

Denna avhandling utgår ifrån en kvantitativ forskningsmetod. Metoden grundar sig på tidigare forskningsresultat, där teorin byggs upp utifrån klart definierade syften och därefter görs mätningar vid datainsamlingen, statistiska analyser och utvärderingar som slutligen relateras till teorin (Patel & Davidson, 2019; Olsson & Sörensen, 2021). Detta tillvägagångssätt följs i denna avhandling. Eliasson (2013) betonar att kvantitativa metoder kan med fördel användas när syftet med undersökningen är att kunna beskriva undersökningsmaterialet med talvärden och när samplet för undersökningen är stort. Samplet för denna avhandling består av 612 respondenter vilket är ett stort sampel och därmed lämpar sig kvantitativ forskningsmetod för denna avhandling.

Denna avhandling fokuserar på utvecklingen av skoltrötthet och skolengagemang bland elever i årskurs 7–9 och eleverna som deltog i FRAM-projektet har fått ta ställning till olika påståenden som berör den eventuellt upplevda skoltröttheten och skolengagemanget. Kvantitativa metoder är lämpliga för en undersökning när syftet är att uppskatta hur mycket olika förhållanden och attityder framkommer inom samplet för undersökningen och när man vill mäta fenomen i verkligheten och koppla de kvantitativa mätningarna till olika teorier (Eliasson, 2013; Patel & Davidson, 2019). För att kunna svara på problemformuleringen för undersökningen är det viktigt att välja en sådan forskningsmetod som man med hjälp av kan skapa ett verktyg som kan svara på forskningsfrågorna för undersökningen (Eliasson, 2013). Dessa motiveringar har bidragit till att kvantitativ forskningsmetod har valts för denna avhandling.

Eliasson (2013) menar att enkätundersökningar är en av de vanligaste datainsamlingsmetoderna inom kvantitativ forskning. Inom FRAM-projektet användes elektroniska enkäter och skriftliga färdighetstest som datainsamlingsmetod. Dessa besvarades av deltagarna under lektionstid vilket enligt Eliasson (2013) bidrar till att de allra flesta som kan delta i undersökningen gör det eftersom deltagarna är samlade på en gemensam plats under en viss tidpunkt. Patel och Davidson (2019) beskriver att fördelar med enkäter är att man kan undvika att svaren påverkas av interaktion mellan respondenter och forskare samt att enkätundersökningar är billigare att genomföra än exempelvis intervjuer. I mätinstrumenten som använts för att samla in data för denna avhandling har respondenterna fått svara på olika påståenden med hjälp av en likertskala, med andra ord en skala för hur väl respondenten håller med påståendet. Enligt Patel och

Davidson (2019) är det lämpligt att formulera fasta svarsalternativ eftersom syftet med avhandlingen är att göra en kvantitativ analys för att svara på forskningsfrågorna för avhandlingen.

3.4. Genomförande och deltagare

FRAM-projektet pågick åren 2016–2019 och utfördes som en accelererad longitudinell studie, där både kvantitativa och kvalitativa data samlades in vid fyra tidpunkter (hösten 2016, våren 2017, hösten 2018 och våren 2019). Elektroniska enkäter och skriftliga färdighetstest användes som datainsamlingsmetod för studien och dessa besvarades under utsatt lektionstid i elevernas skolor. I studien deltog sammanlagt 1079 elever från fem högstadieskolor i Svenskfinland varav två skolor från Österbotten, två från huvudstadsregionen och en från Östra Nyland. I studien ingick 583 elever från årskurs sju och 497 elever från årskurs nio.

För denna avhandling består samplet av 612 respondenter. Av dessa är 308 pojkar (50,3 %) och 304 är flickor (49,7 %). Datat jag har till mitt förfogande är insamlat när eleverna gick i årskurs 7 vid det första testtillfället hösten 2016 och när eleverna gick i årskurs 9 vid det fjärde och sista testtillfället våren 2019. Deltagandet i FRAM-projektet var frivilligt och respondenterna försäkrades om att svaren behandlas konfidentiellt. Eftersom respondenterna var minderåriga behövde vårdnadshavare ge skriftligt samtycke för barnets deltagande i FRAM-projektet.

3.5. Mätinstrument

Inom FRAM-projektet bedömdes deltagarnas skoltrötthet med mätinstrumentet School Burnout Inventory (SBI) (Salmela-Aro m.fl., 2009). Mätinstrumentet är indelat i tre delar inkluderande fyra påståenden om emotionell utmattning, tre påståenden om cynism gentemot känslan av hur meningsfull skolgången upplevs, samt två påståenden om känslan av otillräcklighet i skolgången. Exempel på påståenden som ingick är *jag ställer ofta frågan om det är någon mening med mina studier*, *förr fick jag mycket mera gjort vad gäller mina studier och det känns som jag drunknar i skolarbete*. Eleverna fick ta ställning till påståendena på en sexgradig likertskala från 1 (jag håller inte med alls) till 6 (jag håller fullständigt med). Mätinstrumentet för skoltrötthet är bifogat i bilaga 1.

För att mäta deltagarnas skolengagemang inom FRAM-projektet användes mätinstrumentet Schoolwork Engagement Inventory (EDA) (Salmela-Aro & Upadyaya, 2012). Mätinstrumentet

består av nio påstående gällande skolarbete med fokus på arbetsiver och ork, engagemang samt känslor av att bli uppslukad av studierna. Exempel på påståenden som ingick är *jag är intresserad av studierna*, *studierna är mycket betydelsefulla för mig* och *tiden flyger, när jag studerar*. Eleverna fick ta ställning till påståendena på en sjugradig likertskala från 1 (aldrig) till 7 (varje dag). Mätinstrumentet för skolengagemang är bifogat i bilaga 2.

3.6. Kvalitetskriterier

För att en studie skall vara av hög kvalitet behöver den ha både god validitet och reliabilitet (Patel & Davidson, 2019). Olsson och Sörensen (2021) påpekar att det är lika viktigt med hög validitet som med hög reliabilitet i en studie. Validitet i en studie innebär att det som mäts i studien är giltigt samt att frågorna som ställs i studien svarar på det som man vill undersöka med studien (Djurfeldt m.fl., 2018). Reliabilitet handlar i sin tur om hur tillförlitliga studiens frågor är (Djurfeldt m.fl., 2018). Olsson och Sörensen (2021) betonar att reliabiliteten beskriver hur väl mätningar med samma mätinstrument stämmer överens med varandra. Ifall en studie har hög validitet innebär det att studien har en frånvaro av systematiska fel medan hög reliabilitet i en studie innebär frånvaro av slumpmässiga fel (Djurfeldt m.fl., 2018). Om det i en studie inte framkommer mätinstrumentens validitet och reliabilitet leder det till att tolkningen av data blir otillförlitlig (Olsson & Sörensen, 2021).

Reliabiliteten för ett mätinstrument i en studie kan beräknas med Cronbachs alfa vilket anger ett mått på hur mycket respektive fråga i ett mätinstrument är sammankopplad med de andra frågorna (Olsson & Sörensen, 2021). Vidare förklarar Olsson och Sörensen (2021) att ett värde på 0,9 eller högre indikerar en hög grad av reliabilitet och värden mellan 0,7 och 0,89 kan ses som acceptabla värden medan för låg reliabilitet för ett mätinstrument har ett värde under 0,7. I denna avhandling hade tre mätinstrument värden över 0,9 vilket betyder att reliabiliteten är hög, medan det fjärde mätinstrumentet hade ett värde mellan 0,7 och 0,89 vilket betyder att reliabiliteten är acceptabel (se tabell 1).

För att mäta korrelationen mellan variablerna i denna avhandling har Pearsons korrelationsanalys utförts. Data för denna avhandling är normalfördelade och därmed valdes denna analysmetod. Syftet med Pearsons korrelationsanalys är att mäta korrelationens storlek och riktning där korrelationen mellan variablerna kan vara antingen positiv eller negativ (Pallant, 2007). Vidare beskriver Pallant (2007) att en negativ korrelation betyder att ena

variabeln har höga värden och den andra variabeln har låga värden, medan en positiv korrelation innebär att båda variabler har höga värden. För denna avhandling (se tabell 1) visade Pearsons korrelationsanalys att fyra variabler är negativa och två variabler är positiva. Fem av variablerna var signifikanta på 0,001-nivå medan en variabel var signifikant på 0,05-nivå. För att en korrelation mellan två variabler skall vara stark bör korrelationskoefficienten vara närmare -1 eller 1 än närmare 0 (Pallant, 2007). För att ytterligare kunna tolka storleken på korrelationen kan korrelationskoefficienterna delas in i tre grupper enligt Pallant (2007), värden mellan 0,5 och 1,0 har en stark korrelation, värden mellan 0,30 och 0,49 har en medelmåttig korrelation medan en liten korrelation antar värden mellan 0,10 och 0,29.

Tabell 1

Korrelationer och Cronbachs Alfa (α)

	TRÖ ÅK 7	TRÖ ÅK 9	ENG ÅK 7	ENG ÅK 9	α
TRÖ ÅK 7	1	,458***	-,442***	-,335***	,864
TRÖ ÅK 9		1	-,102*	-,259***	,908
ENG ÅK 7			1	,530***	,945
ENG ÅK 9				1	,958

* Korrelationen är signifikant på 0,05-nivå

*** Korrelationen är signifikant på 0,001-nivå

Note. TRÖ = skoltrötthet, ENG = skolengagemang

Även validiteten i en studie bör vara av god kvalitet. Validiteten berättar hur ändamålsenliga och giltiga frågorna som vi ställer är (Djurfeldt m.fl., 2018; Olsson & Sörensen, 2021). En hög validitet tyder även på att systematiska fel inte förekommer i studien (Djurfeldt, m.fl., 2018). Att alla delar av ett specifikt område mäts och stämmer överens med varandra handlar om innehållsvaliditet medan överensstämmelsevaliditet betyder att ett visst antal experter inom området håller med om att mätinstrumentet uppfyller hög validitet (Olsson & Sörensen, 2021). För att inom FRAM-projektet mäta skoltrötthet användes mätinstrumentet SBI och för att mäta skolengagemang användes mätinstrumentet EDA, vilka anses medföra hög validitet. Dessa mätinstrument består av nio frågor vardera vilket bidrar till en bredd av frågor och validiteten i mätinstrumenten går att mäta med hjälp av faktoranalys.

Med explorativ faktoranalys kan man undersöka sambandet mellan olika variabler för att kunna beskriva data (Pallant, 2007). För att kunna genomföra en explorativ faktoranalys behöver data vara tillräckligt stort och dessutom behöver variablerna ha en stark korrelation (Pallant, 2007).

Utöver detta beskriver Pallant (2007) att KMO-värdet kan ha ett värde mellan 0 och 1 men minimirekommendationen är att värdet överstiger 0,6 samt att Bartletts test för sfäriskhet bör vara signifikant ($p < 0,05$). Explorativ faktoranalys gjordes på alla fyra variabler för denna avhandling, för skoltrötthet respektive skolengagemang för åk 7 och åk 9. Alla nio påståenden som ingår i respektive mätinstrument inkluderades i faktoranalyserna. Alla variabler var signifikanta ($p < .001$) för Bartletts test för sfäriskhet och KMO-värdet var högre än 0,8 för alla variabler. Därmed kan faktoranalys genomföras på detta data.

I faktoranalysen användes en enfaktormodell för alla variabler gällande skoltrötthet och en enfaktormodell för alla variabler gällande skolengagemang. Modellen förklarar 41,7 % av variansen för skoltrötthet i åk 7 och 52,6 % av variansen för skoltrötthet i åk 9. Variansen visade sig vara högre för variablerna gällande skolengagemang, då modellen förklarar 66,2 % av variansen i åk 7 och 71,9 % i åk 9. Resultaten för faktoranalysen visar att variablerna för skoltrötthet och skolengagemang laddar starkt på en faktor. För skoltrötthet vid båda tidpunkterna överstiger alla värden 0,5 (se tabell 2) medan alla värden för skolengagemang överstiger 0,7 vid båda tidpunkterna (se tabell 3). Med hänsyn till resultaten för faktoranalyserna kan det konstateras att validiteten för denna avhandling är hög eftersom påståendena för mätinstrumenten är ändamålsenliga och giltiga för det som de avses undersöka.

Tabell 2

Faktoranalys för Skoltrötthet

Fråga	Laddning	
	Åk 7	Åk 9
1	0,610	0,716
2	0,602	0,583
3	0,674	0,779
4	0,604	0,760
5	0,745	0,735
6	0,639	0,713
7	0,618	0,742
8	0,647	0,714
9	0,660	0,764

Tabell 3*Faktoranalys för Skolengagemang*

Fråga	Laddning	
	Åk 7	Åk 9
1	0,745	0,831
2	0,783	0,710
3	0,743	0,813
4	0,844	0,907
5	0,868	0,845
6	0,746	0,813
7	0,896	0,903
8	0,813	0,872
9	0,869	0,916

3.7. Forskningsetiska aspekter

Forskning bör hålla hög kvalitet men samtidigt beakta forskningsetiska aspekter (Patel & Davidson, 2019). Personer som medverkar i en studie har rätt till integritet och får inte utsättas för fysisk eller psykisk skada, kränkning eller förödmjukelse (Olsson & Sörensen, 2021; Patel & Davidson, 2019). Varken forskare eller obehöriga skall kunna identifiera enskilda individer som medverkar i forskningen, vilket inom forskning kallas för anonymitet (Olsson & Sörensen, 2021). Detta har inom FRAM-projektet beaktats genom att elevernas namn har blivit ändrade till ID-nummer vilket bidrar till att enskilda elever inte kan identifieras. Dessutom är det viktigt att individerna som deltar i forskningen ger sitt samtycke till deltagandet och ifall deltagarna är underåriga behövs föräldrarnas samtycke (Olsson & Sörensen, 2021; Patel & Davidson, 2019). Eftersom deltagarna i FRAM-projektet var underåriga samlades vårdnadshavarnas skriftliga godkännande in.

I forskning som drivs bör etikregler följas vilka består av fyra huvudkrav (Patel & Davidson, 2019). Informationskrav innebär att individerna som medverkar i en studie skall få information om forskningen och syftet med den samt att informationen är förståelig (Olsson & Sörensen, 2021). Både deltagare som ingick i FRAM-projektet och deras vårdnadshavare fick information i förväg om syftet med studien och dess genomförande. Samtyckeskravet handlar i sin tur om

att medverkande individer i forskningen har rätt att själva bestämma över deltagandet i forskningen (Patel & Davidson, 2019) och i FRAM-projektet fick deltagarna avbryta sitt deltagande när som helst.

De individer som ingår i forskningen skall skyddas med konfidentialitet och deras personuppgifter skall förvaras så att obehöriga inte kan nå dem vilket ingår i konfidentialitetskravet (Olsson & Sörensen, 2021). Som skribent av denna avhandling har jag endast fått tillgång till de data från FRAM-projektet som berör avhandlingen och data har använts endast i forskningssyfte. Dessutom har data varit anonymiserade och endast innehållit ID-nummer. Slutligen poängterar Patel och Davidson (2019) att nyttjandekravet handlar om att de uppgifter som samlats in om de medverkande individerna i forskningen endast får användas för forskningsändamålet.

3.8. Bearbetning och analys av data

För att bearbeta och analysera kvantitativa data används statistiska dataprogram vilket förutsätter att data som används är av hög kvalitet (Olsson & Sörensen, 2021). Data för denna avhandling har analyserats i dataprogrammet Jamovi. Inledningsvis skapades fyra summavariabler av det data som jag har till mitt förfogande. En summavariabel för skoltrötthet i åk 7 och en i åk 9 samt en summavariabel för skolengagemang i åk 7 och en i åk 9. Dessa summavariabler har använts i alla analyser för denna avhandling. Före genomförandet av analyserna för de tre forskningsfrågorna gjordes deskriptiva analyser. Genom att göra deskriptiva analyser får man svar på datas medelvärde, standardavvikelse, snedhet och toppighet samt bortfall (se tabell 4).

Medelvärde ger svar på summan av alla observationers värden delat med antalet observationer medan standardavvikelse beskriver hur långt från medelvärdet de enskilda observationerna ligger (Olsson & Sörensen, 2021). Variablernas normalfördelning beskrivs med snedhet och toppighet. Djurfeldt m.fl. (2018) beskriver att en variabel uppfyller kraven för att vara normalfördelad när värden för snedhet och toppighet ligger inom -1 och 1. De fyra summavariablerna för denna avhandling är normalfördelade och beskrivs noggrannare i tabell 4.

Tabell 4

Deskriptiva värden

	<i>N</i>	<i>M (SD)</i>	<i>Snedhet</i>	<i>Toppighet</i>	<i>Antal bortfall (%)</i>
Trötthet åk 7	537	23,4 (8,95)	,557	-,027	76 (12,4)
Trötthet åk 9	423	25,4 (10,6)	,273	-,567	190 (30,9)
Engagemang åk 7	546	38,3 (14,0)	-,789	-,342	67 (10,9)
Engagemang åk 9	422	35,4 (14,3)	-,878	-,111	191 (31,2)

För att svara på forskningsfråga 1 och 2 användes beroende grupps t-test (Paired samples T-test) vilket används när man vill mäta skillnaderna i medelvärdet för samma grupp vid två olika tidpunkter (Djurfeldt m.fl., 2018; Navarro & Foxcroft, 2019). I detta fall var syftet att undersöka hur skoltrötthet och skolengagemang har utvecklats för elever från åk 7 till åk 9 och därmed var beroende grupps t-test en lämplig analysmetod. Navarro och Foxcroft (2019) betonar att ett antagande som bör uppfyllas för att kunna genomföra beroende grupps t-test är att variablerna skall vara normalfördelade vilket uppfylls för variablerna i denna avhandling.

För att besvara forskningsfråga 3 användes både oberoende grupps t-test (Independent samples T-test) samt variansanalys med upprepade mätningar (Repeated measures ANOVA). Oberoende grupps t-test används när man vill jämföra medelvärdet mellan två olika grupper (Navarro & Foxcroft, 2019). Oberoende grupps t-test har samma antagande som beroende grupps t-test och därmed är data för denna avhandling även lämpligt för denna analysmetod. Syftet med forskningsfråga 3 är att undersöka om det finns skillnader i utvecklingen av skoltrötthet och skolengagemang mellan flickor och pojkar och därmed valdes oberoende grupps t-test som en analysmetod. Analysen gjordes för skoltrötthet och skolengagemang för åk 7 och för åk 9.

Variansanalys med upprepade mätningar används när syftet är att undersöka skillnader mellan olika grupper över tid (Navarro & Foxcroft, 2019). Antaganden som skall uppfyllas för en variansanalys är att variablerna är normalfördelade och att Levenes test skall vara icke-signifikant vilket betyder att varianserna är homogena (Cardinal & Atiken, 2013). När man tolkar resultaten skall man beakta ifall F-värdet är signifikant ($p < 0,05$), om det uppfylls kan nollhypotesen bekräftas och om F-värdet är högt tyder det på att variansen är större mellan

grupperna än inom grupperna som testas (Pallant, 2007). Om det finns signifikanta skillnader kan man se på effektstorleken (Partial eta squared, η^2_p) som berättar hur stor skillnaden mellan grupperna är (Huck, 2009). Om effektstorleken har ett värde över 0,14 är effekten stor, om värdet är mellan 0,06 och 0,14 är effekten medelstor medan ett värde under 0,06 anger en liten effekt (Huck, 2009). Denna analys lämpar sig för forskningsfråga 3 eftersom syftet är att undersöka skillnader i utvecklingen av skoltrötthet och skolengagemang från åk 7 till åk 9 mellan flickor och pojkar. Variablerna för data är normalfördelade men tre av fyra variabler för Levenes test är signifikanta och uppfyller därmed inte ett av två antaganden för variansanalys (detta diskuteras i kapitel 5.2).

4. Resultat

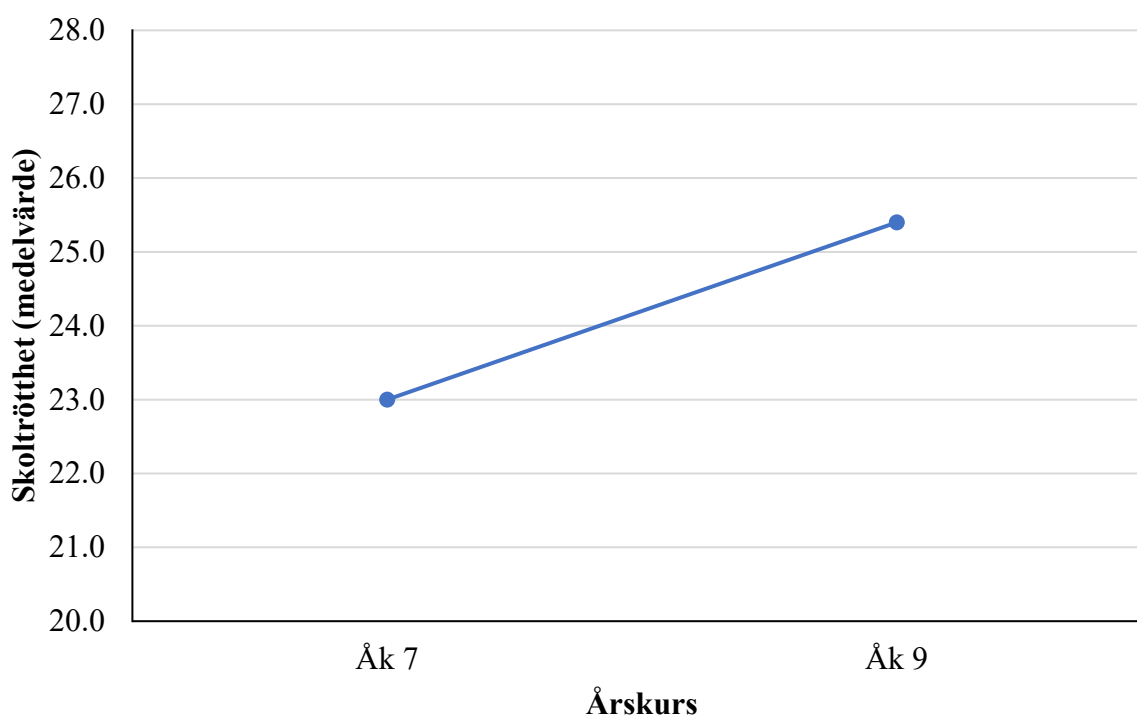
I detta kapitel redovisas resultaten för denna avhandling. Resultaten för varje forskningsfråga presenteras var för sig. Figurer har inkluderats i resultatkapitlet, vilka ger en tydlig överblick över resultaten.

4.1. Utvecklingen av skoltrötthet bland elever i årskurs 7–9

Ett beroende grupps t-test gjordes för att undersöka hur skoltrötthet utvecklas bland elever från åk 7 till åk 9. Statistiskt signifikanta skillnader kunde hittas i utvecklingen av skoltrötthet hos eleverna, $t(384) = -4,72, p < .001$. Skoltröttheten ökar från åk 7 ($M = 23,0, SD = 8,75$) till åk 9 ($M = 25,4, SD = 10,54$) med en liten effekt (Cohen's $d = 0,241$). Utvecklingen av skoltrötthet synliggörs i figur 1.

Figur 1

Utvecklingen av skoltrötthet från åk 7 till åk 9 ($N=385$)

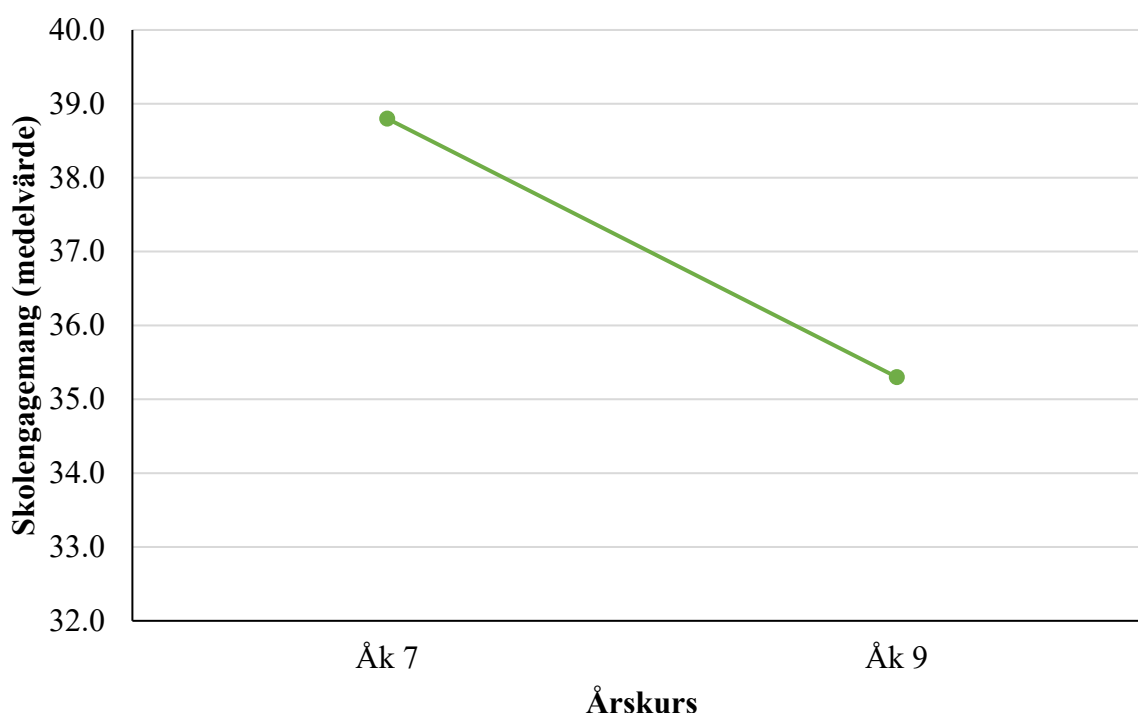

4.2. Utvecklingen av skolengagemang bland elever i årskurs 7–9

För att undersöka hur skolengagemang utvecklas bland elever från åk 7 till åk 9 gjordes ett beroende grups t-test. Statistiskt signifikanta skillnader kunde hittas i utvecklingen av skolengagemang hos eleverna, $t(383) = 5,17, p < .001$. Skolengagemanget minskar från åk 7 ($M = 38,8, SD = 13,5$) till åk 9 ($M = 35,3, SD = 14,2$) med en liten effekt (Cohen's $d = 0,264$). Utvecklingen av skolengagemang synliggörs i figur 2.

Figur 2

Utvecklingen av skolengagemang från åk 7 till åk 9 (N=384)

4.3. Skillnader i utvecklingen av skoltrötthet och skolengagemang mellan könen

4.3.1. Skillnader i utvecklingen av skoltrötthet mellan könen

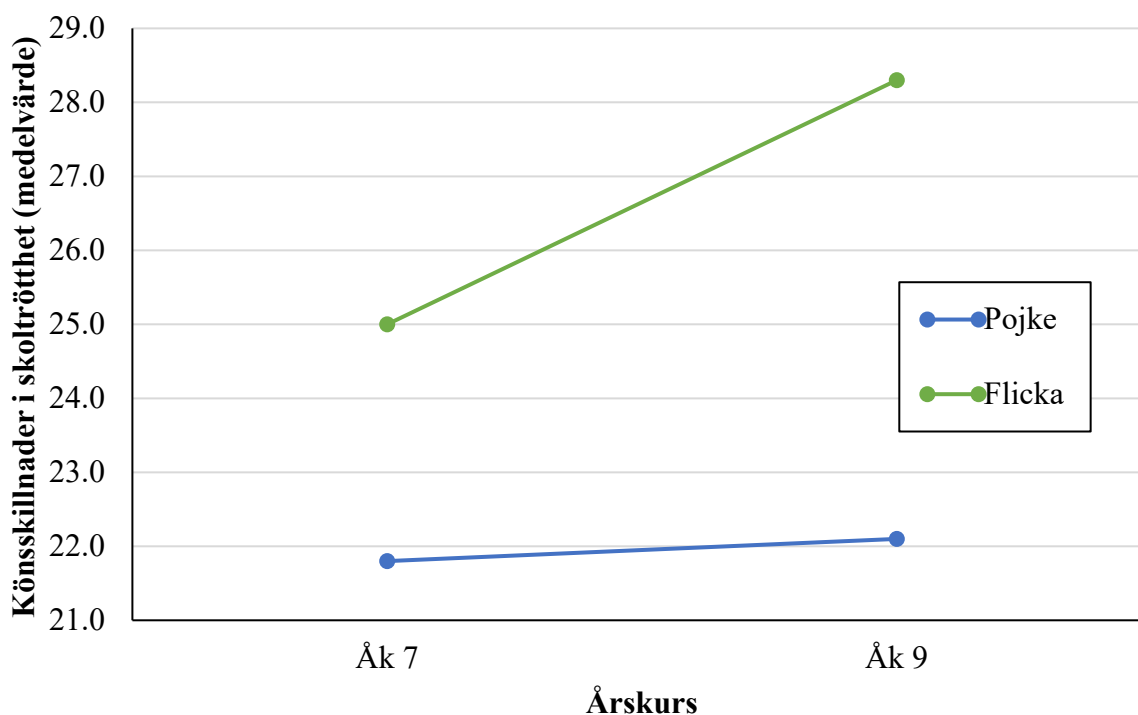
Oberoende grups t-test gjordes för att undersöka skillnaderna i utvecklingen av skoltrötthet mellan flickor och pojkar. Testet gjordes skilt för variablerna för åk 7 och för åk 9. Statistiskt signifikanta skillnader kunde hittas gällande skoltrötthet mellan flickor och pojkar i åk 7, $t(535) = -4,22, p = .061$, med en medelstor effekt (Cohen's $d = 0,364$), där flickor ($M = 25,0, SD = 9,22$) hade ett högre medelvärde än pojkar ($M = 21,8, SD = 8,38$). Även i åk 9 kunde statistiskt

signifikanta skillnader hittas gällande skoltrötthet mellan flickor och pojkar, $t(421) = -6,24$, $p = .908$, med en medelstor effekt (Cohen's $d = 0,609$), där flickor ($M = 28,3$, $SD = 10,3$) hade ett högre medelvärde än pojkar ($M = 22,1$, $SD = 9,96$). Skillnaderna mellan könen i utvecklingen av skoltrötthet från åk 7 till åk 9 synliggörs i figur 3.

För att undersöka om det finns skillnader i utvecklingen av skoltrötthet mellan könen över tid gjordes en variansanalys med upprepade mätningar. I likhet med skillnaderna mellan könen för skoltrötthet i åk 7 och åk 9 finns det signifikanta skillnader i utvecklingen av skoltrötthet mellan könen över tid och effektstorleken var liten $F(1, 383) = 10,5$, $p = .001$; $\eta^2_p = 0,027$. Flickornas skoltrötthet ökade mer än pojkarnas.

Figur 3

Skillnader i utvecklingen av skoltrötthet mellan könen

Kommentar: Pojke: åk 7 (n = 265) åk 9 (n = 197)
Flicka: åk 7 (n = 272) åk 9 (n = 226)

4.3.2. Skillnader i utvecklingen av skolengagemang mellan könen

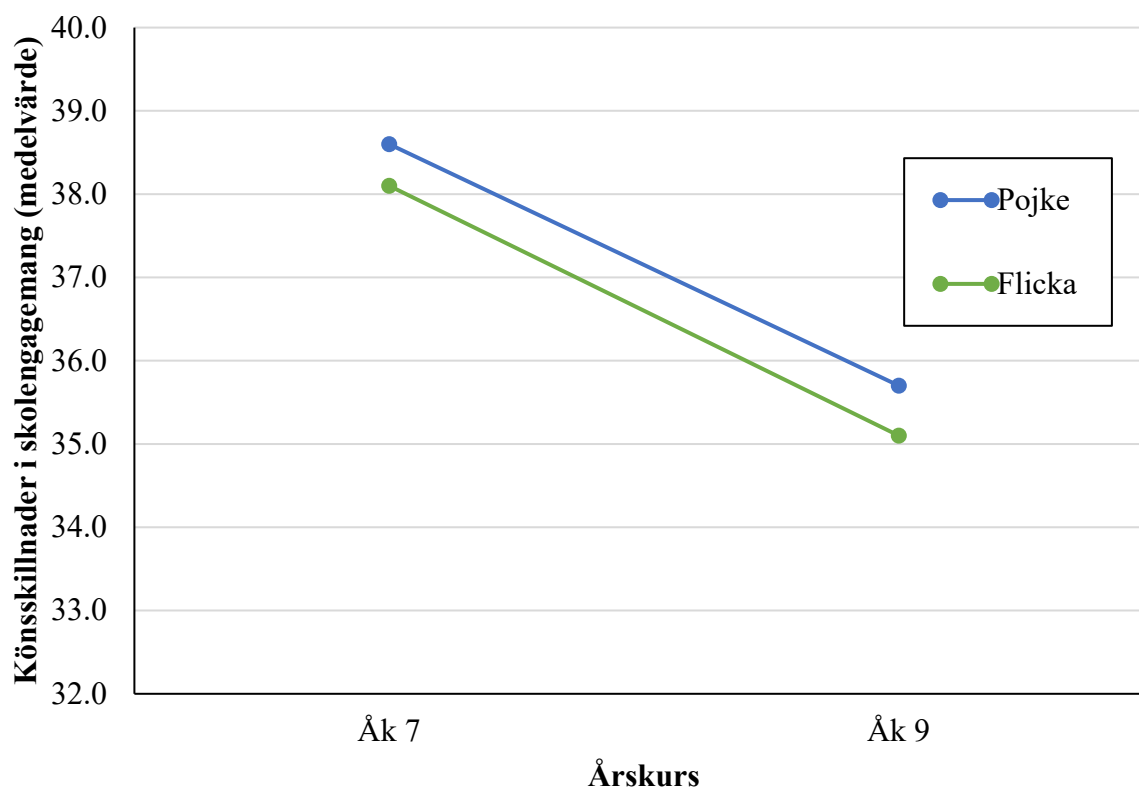
För att undersöka skillnaderna i utvecklingen av skolengagemang mellan könen gjordes ett oberoende grupps t-test. Testet gjordes skilt för åk 7 och för åk 9. Inga statistiskt signifikanta skillnader kunde hittas gällande skolengagemang mellan flickor och pojkar i åk 7, $t(531) =$

0,386, $p = .700$, trots att pojkar ($M = 38,6$, $SD = 15,0$) hade ett högre medelvärde än flickor ($M = 38,1$, $SD = 13,0$). Inga statistiskt signifikanta skillnader kunde heller hittas mellan flickor och pojkar i åk 9 gällande skolengagemang, $t(391) = 0,381$, $p = .703$, trots att pojkar ($M = 35,7$, $SD = 15,7$) hade ett högre medelvärde än flickor ($M = 35,1$, $SD = 13,0$). Skillnaderna mellan könen i utvecklingen av skolengagemang från åk 7 till åk 9 synliggörs i figur 4.

Variansanalys med upprepade mätningar gjordes för att undersöka om det finns skillnader i utvecklingen av skolengagemang mellan könen över tid. Precis som för skillnaderna mellan könen gällande skolengagemang i åk 7 och åk 9 finns det inga signifikanta skillnader i utvecklingen av skolengagemang mellan könen över tid då $F(1, 382) = 0,175$, $p = 0,676$. Skolengagemang utvecklades på motsvarande sätt för flickor och pojkar.

Figur 4

Skillnader i utvecklingen av skolengagemang mellan könen

Kommentar: Pojke: åk 7 (n = 272) åk 9 (n = 202)

Flicka: åk 7 (n = 274) åk 9 (n = 220)

5. Diskussion

I detta kapitel presenteras och diskuteras avhandlingens centrala resultat sammankopplat till tidigare forskning. Även avhandlingens metod och tillvägagångssätt diskuteras. Reflektioner kring avhandlingens begränsningar lyfts fram och slutligen inkluderas en avslutande diskussion där förslag på fortsatt forskning presenteras.

5.1. Resultatdiskussion

Syftet med denna avhandling är att undersöka hur skoltrötthet och skolengagemang utvecklas bland finlandssvenska elever i årskurs 7–9. I avhandlingen undersöks även skillnader i utvecklingen av skoltrötthet och skolengagemang mellan könen. Resultaten i denna avhandling visar att skoltrötthet ökar hos finlandssvenska elever från årskurs 7 till årskurs 9. Statistiskt signifikanta skillnader kunde hittas i utvecklingen av skoltrötthet med en liten effekt. Enligt undersökningen Hälsa och välfärd i skolan som genomfördes år 2021 i hela Finland har skoltrötthet ökat med 8,2 procentenheter bland elever i årskurs 8–9 de senaste 15 åren (Institutet för hälsa och välfärd, 2021). Eftersom det inte är samma elever som följs upp i undersökningen Hälsa och välfärd i skolan är inte undersökningen jämförbar med denna avhandling, men resultaten kan tillsammans berätta om olika perspektiv gällande utvecklingen av skoltrötthet.

Tidigare forskning har identifierat olika elevprofiler bland finländska elever och studerande gällande skoltrötthet och resultaten från dessa studier kan relateras till resultaten för denna avhandling. Bland elever i årskurs 7–9 upplever 54 % genomsnittlig skoltrötthet och 5 % mycket skoltrötthet (Virtanen m.fl., 2016). Bland 17-åriga studerande upplever 19 % skoltrötthet och 47 % skolrelaterad stress (Salmela-Aro & Upadyaya, 2020). Dessa studier fångar upp elever i åldrarna 13–17 år och skoltröttheten ökar stadigt ju äldre eleverna blir.

Även gällande skolengagemang har tidigare forskning identifierat olika elevprofiler bland finländska elever och studerande. Resultaten i denna avhandling visar att skolengagemang minskar bland finlandssvenska elever från årskurs 7 till årskurs 9 och statistiskt signifikanta skillnader kunde hittas med en liten effekt. Dessa resultat överensstämmer delvis med den tidigare forskningen. Bland 12-åriga elever är 50 % engagerade (Salmela-Aro m.fl., 2015), medan 41 % av eleverna i årskurs 7–9 uppvisar högt skolengagemang och 54 % uppvisar genomsnittligt skolengagemang, dock bör det beaktas att eleverna i denna profil även uppvisar genomsnittlig skoltrötthet (Virtanen m.fl., 2016). Slutligen uppvisar endast 34 % av 17-åriga

studerande engagemang i studierna (Salmela-Aro & Upadyaya, 2020). Sett till dessa resultat minskar skolengagemanget ordentligt efter övergången till andra stadiets utbildning.

Både skoltrötthet och skolengagemang kan ha en stor inverkan på elevens skolgång och välbefinnande men även påverka den framtida skolgången. Upplevd skoltrötthet kan påverka elevens syn på utbildning negativt och dessutom leda till skolk och skolfrånvaro (Fiorilli m.fl., 2017; Salmela-Aro, 2016). Skoltrötthet kan även orsaka depressiva symtom hos eleven (Aro & Upadyaya, 2014; Fiorilli m.fl., 2017). Den tidigare forskningen visar att skoltröttheten fortsätter att öka efter övergången till andra stadiets utbildning och Salmela-Aro och Upadyaya (2014) beskriver att de krav som ställs på eleverna i årskurs 9 har ett starkt samband med skoltrötthet ett år senare inom andra stadiets utbildning. Dessa upptäckter kan kopplas ihop till resultaten för denna avhandling i och med att skoltröttheten fortsätter öka ju äldre eleverna blir.

Ett högt skolengagemang har en rad olika fördelar för elevens skolgång. Elever med högt skolengagemang uppvisar låga nivåer av skoltrötthet (Fiorilli m.fl., 2017; Virtanen m.fl., 2016). Elever som är engagerade i skolgången har ett gott förhållningssätt till skolgången och upplever den som meningsfull både i stunden och med tanke på framtiden (Tuominen-Soini & Salmela-Aro, 2013; Virtanen m.fl., 2016). Personliga- och studierelaterade resurser i årskurs 9 har ett positivt samband med skolengagemang under första året inom andra stadiets utbildning och resurserna kan stödja individen i att uppnå studierelaterade målsättningar (Salmela-Aro & Upadyaya, 2014). Med tanke på fördelarna som högt skolengagemang medför är det oroväckande att både tidigare forskning och resultaten för denna avhandling visar att skolengagemanget minskar ju äldre eleverna blir.

Bland finländska elever i årskurs 7–9 var könet den enda bakgrundsfaktorn som hade en inverkan på elevernas skoltrötthet och skolengagemang (Virtanen m.fl., 2016). Resultaten för denna avhandling visar att det finns statistiskt signifikanta skillnader med en medelstor effekt mellan flickor och pojkar gällande skoltrötthet, där flickor har ett högre medelvärde än pojkar i både årskurs 7 och årskurs 9. Statistiskt signifikanta skillnader med liten effekt kunde även hittas gällande utvecklingen av skoltrötthet mellan könen över tid. En del av tidigare forskning visar att skoltrötthet är vanligare bland flickor än pojkar (Herrmann m.fl., 2018; Salmela-Aro & Tynkkynen, 2012; Salmela-Aro & Upadyaya, 2020; Widlund m.fl., 2021) vilket stämmer överens med denna avhandlings resultat. Enligt undersökningen som genomfördes år 2021 av Institutet för hälsa och välfärd (2021) bland elever i årskurs 8–9 hade skoltröttheten ökat under

de senaste 15 åren med 14,8 procentenheter hos flickor och med endast 1,1 procentenheter hos pojkar. År 2021 upplevde nästan var tredje flicka i årskurs 8–9 skoltrötthet.

Resultaten i denna avhandling stöds inte av forskningen genomförd av Virtanen m.fl. (2016) som visar att flickor oftare ingår i profilen för låg skoltrötthet än i profilen för hög skoltrötthet. Enligt Herrmann m.fl. (2018) förekommer det inga skillnader mellan flickor och pojkar gällande cynism som är en av tre delområden inom skoltrötthet. Därmed överensstämmer inte heller detta resultat med upptäckterna för denna avhandling gällande skoltrötthet för de finlandssvenska eleverna.

Gällande skolengagemang kunde inga statistiskt signifikanta skillnader hittas mellan flickor och pojkar i varken årskurs 7 eller årskurs 9, trots att pojkar hade ett högre medelvärde än flickor vid båda tidpunkterna. Statistiskt signifikanta skillnader kunde inte heller hittas i utvecklingen av skolengagemang mellan könen över tid. Dessa resultat stämmer överrens med resultaten i undersökningen genomförd av Widlund m.fl., (2021) på finlandssvenska elever i årskurs 7–9. Sett till tidigare forskning ingick flickor i årskurs 7–9 oftare i profilen för högt skolengagemang än i profilen för lågt skolengagemang (Virtanen m.fl., 2016). Bland studerande i gymnasiet sjunker skolengagemanget bland pojkar från när de studerar första året till att de studerar tredje året och under tredje studieåret är flickor både engagerade och utmattade i studierna (Tuominen-Soini & Salmela-Aro, 2013).

Flickor har större nytta av emotionellt stöd för att vara engagerade i skolgången jämfört med pojkar (Pöysä m.fl., 2019) och flickors skolrelaterade självkänsla är relaterad till högre motivation för studierna jämfört med pojkar (Herrmann m.fl., 2018). Sett till tidigare forskning om könsskillnader gällande skolengagemang finns inga entydiga resultat men det kan konstateras att skolengagemang sjunker i takt med att eleverna blir äldre och att flickors skolengagemang gynnas av emotionellt stöd. Dessutom betonar Pöysä m.fl. (2019) att en välorganiserad klassrumsundervisning stödjer elevernas skolengagemang oavsett kön.

5.2. Metoddiskussion

Syftet med denna avhandling är att undersöka skoltrötthet och skolengagemang bland finlandssvenska ungdomar. En kvantitativ forskningsansats lämpar sig för undersökningar där syftet är att mäta hur mycket olika förhållanden och attityder framkommer inom samplet för undersökningen (Eliasson, 2013; Patel & Davidson, 2019). Eliasson (2013) beskriver att en

kvantitativ forskningsansats är lämpligt när samplet för studien är stort. Syftet och samplet för denna avhandling lämpar sig därmed för en kvantitativ forskningsansats. Data för avhandlingen samlades in med elektroniska enkäter. Eftersom FRAM-projektet genomfördes i fem olika skolor i Svenskfinland och vid fyra tidpunkter kan detta ha orsakat att testsituationerna har sett olika ut vilket kan ha påverkat resultaten.

För skoltrötthet användes mätinstrumentet School Burnout Inventory (SBI) (Salmela-Aro m.fl., 2009) där eleverna svarade på 9 påståenden på en sexgradig likertskala (där 1 innebär ”jag håller inte med alls” och 6 innebär ”jag håller fullständigt med”). Enligt Eliasson (2013) kan man undersöka flera olika områden och förhållanden i en undersökning. För att skapa en bredare uppfattning om elevernas upplevda skoltrötthet hade man kunnat inkludera påståenden som berör kopplingen mellan skoltrötthet och välbefinnande. Detta eftersom det finns ett starkt samband mellan skoltrötthet och depressiva symtom (Aro & Upadyaya, 2014; Fiorilli m.fl., 2017). För skolengagemang användes mätinstrumentet Schoolwork Engagemang Inventory (EDA) (Salmela-Aro & Upadyaya, 2012) i vilket ingår 9 påståenden som eleverna svarar på med en sjugradig likertskala (där 0 motsvarar ”aldrig” och 6 motsvara ”varje dag”). För att mäta hur ofta eleverna upplever fenomen relaterade till skoltrötthet hade man kunnat använda ett mätinstrument som har liknande svarsalternativ som mätinstrumentet för skolengagemang, för att undersöka hur ofta eleverna upplever skoltrötthet.

För longitudinella kvantitativa studier är bortfall vanligt förekommande (Olsson & Sörensen, 2011). Bortfall orsakar osäkerhet för resultatet i kvantitativa studier (Djurfeldt m.fl., 2018) och bortfallet i en studie bör tas i beaktande. För både skoltrötthet och skolengagemang var bortfallet cirka 20 procentenheter större vid den andra mättidpunkten än vid den första mättidpunkten. Bortfallet är stort vid den andra mättidpunkten, för skoltrötthet är bortfallet 30,9 % och för skolengagemang 31,2 %. Detta kan ses som en begränsning i denna studie. En orsak till bortfallet kan eventuellt förklaras som ett naturligt bortfall vilket kan uppstå genom att elever som var på plats vid första mättidpunkten var frånvarande under den andra mättidpunkten. Eftersom eleverna deltog i studien under skoltid kan man anta att de elever som valt att delta i studien och varit på plats, samt vars vårdnadshavare har gett sitt godkännande för barnets deltagande, har deltagit vid båda mättidpunkterna. Dock bör det poängteras att det alltid finns en risk för att respondenterna av någon orsak inte deltar i undersökningen. Eliasson (2013) beskriver att enkäter som insamlingsmetod medför en risk för missförstånd och

dessutom kräver undersökningsformen att respondenterna förstår frågorna i enkäten (Eliasson, 2013).

För att svara på forskningsfråga 1 och 2 användes beroende grupps t-test. För att genomföra denna analysmetod bör variablerna vara normalfördelade (Navarro & Foxcroft, 2019) vilket uppfylls i denna avhandling. Därmed var beroende grupps t-test en lämplig analysmetod för forskningsfråga 1 och 2. För att besvara forskningsfråga 3 användes två olika analysmetoder. Inledningsvis användes oberoende grupps t-test vilket har samma antaganden som beroende grupps t-test och därmed var även denna analysmetod lämplig för avhandlingen.

Variansanalys med upprepade mätningar var den andra analysmetoden som användes för forskningsfråga 3. Antaganden som bör uppfyllas för en variansanalys är att variablerna är normalfördelade och att Levenes test skall vara icke-signifikant ($p > 0,05$) (Cardinal & Atiken, 2013). Som redan konstaterats är variablerna normalfördelade men tre av fyra variabler för Levenes test är signifikanta och uppfyller därmed inte ett av två antaganden för variansanalys. Att alla variabler inte uppfyller båda antaganden för variansanalys bör tas i beaktande eftersom det kan påverka resultatets generaliserbarhet och detta kan ses som en begränsning i avhandlingen.

För att undersöka avhandlingens reliabilitet och validitet har olika analyser genomförts. För att beräkna mätinstrumentens reliabilitet användes Cronbachs alfa och Pearsons korrelationsanalys. Tre av fyra variabler har ett värde över 0,9 vilket indikerar hög reliabilitet medan en variabel har ett värde på 0,864 vilket indikerar att reliabiliteten är acceptabel. Resultaten för korrelationsanalysen visar att två variabler har en liten korrelation, tre variabler har en medelmåttig korrelation medan endast en variabel har en stark korrelation. Fem av variablerna är signifikanta på 0,001-nivå medan en variabel är signifikant på 0,05-nivå. Därmed är reliabiliteten tillräcklig i denna avhandling men kunde vara högre. Validiteten i avhandlingen är däremot hög. Mätinstrumenten som blivit använda inom FRAM-projektet anses medföra hög trovärdighet och även resultaten för faktoranalysen indikerar hög validitet.

Faktorer som kan ses som styrkor i denna avhandling är att FRAM-projektet som avhandlingen baserar sig på är en longitudinell studie där samplet består av samma elever. Eftersom en stor del av tidigare forskning inom skoltrötthet och skolengagemang är tvärsnittsstudier finns det en forskningslucka inom longitudinella studier som berör ämnet. Därmed bidrar denna avhandling till forskning där utvecklingen av skoltrötthet och skolengagemang undersöks och dessutom är

det samma elever som blivit uppföljda under flera års tid. På grund av att avhandlingen baserar sig på longitudinella data vet vi utifrån resultaten att skoltrötthet är ett fenomen som ökar och skolengagemang är ett fenomen som minskar. För att noggrannare undersöka hur skoltrötthet och skolengagemang som fenomen påverkar varandra kunde regressionsanalyser ha blivit genomförda. En del tidigare forskning undersöker olika elevprofiler inom skoltrötthet och skolengagemang och för att undersöka elevprofiler inom detta sampel kunde profilanalyser ha gjorts. För att få en större förståelse för skoltrötthet och skolengagemang som fenomen ur elevens perspektiv kunde kvalitativa studier inom ämnet genomföras.

5.3. Avlutande diskussion och förslag till fortsatt forskning

Med FRAM-projektet ville man vidga begreppet stödbehov till att klarare inkludera elever vars välbefinnande orsakar problem för inläring. Tidigare forskning visar att skoltrötthet påverkar elevers studieframgång, skolfrånvaro och välbefinnande (Fiorilli m.fl., 2017; Salmela-Aro, 2016; Salmela-Aro m.fl., 2015; Salmela-Aro & Upadyaya, 2014; Salmela-Aro & Upadyaya, 2020). Resultaten av denna avhandling visar att skoltrötthet ökar bland finlandssvenska elever i årskurs 7–9 och tidigare forskning visar att det finns ett starkt samband mellan skoltrötthet och depression (Fiorilli m.fl., 2017; Salmela-Aro, 2016; Salmela-Aro & Upadyaya, 2014). Depressiva symptom kan i sin tur leda till skoltrötthet (Salmela-Aro & Upadyaya, 2014) och elever som lider av skoltrötthet har stor benägenhet för skolfrånvaro (Fiorilli m.fl., 2017). Depressiva symptom och skoltrötthet kan skapa en ond cirkel som har en negativ inverkan på elevens välbefinnande och studieframgång. Med hänsyn till att skoltrötthet ökar bland finlandssvenska elever behövs åtgärder för att vända denna negativa trend och det skulle vara intressant att undersöka hur skoltrötthet och skolengagemang bland finlandssvenska elever påverkar deras välbefinnande.

Orsakerna till depressiva symptom kan vara många och Tina Lauronen berättade för Svenska Yle i samband med Gymnasiebarometern att pressen på studerande är hård och de påverkas av hur prestationsdrivet vårt samhälle är idag (Holmberg, 2022). Från min egen skoltid kan jag relatera till den prestationdrivna kulturen och pressen som studerande utsätts för och dessa fenomen kan leda till att studerande antas vara engagerade i studierna för att uppnå höga resultat, vilket i sin tur kan leda till att pressen blir för hög och skoltröttheten blir ett faktum. Bland de finlandssvenska eleverna i årskurs 7–9 som uppvisar förhöjda nivåer av utmattning relaterade till skolgången är det vanligt att de även är engagerade i skolarbetet (Widlund m.fl., 2023). För att elever skall uppleva välbefinnande, vara energiska och engagerade i skolgången

behöver de vara motiverade, få ta del av högklassig undervisning samt få stöd för inläringen (Fiorilli m.fl., 2017; Pöysä m.fl., 2019; Salmela-Aro & Upadyaya, 2020). I detta arbete har speciallärare en viktig roll eftersom de kan erbjuda eleverna stöd för inläringen samt annan specialpedagogisk undervisning, men även samundervisa med klass- och ämneslärare vilket bidrar till högklassig undervisning.

Den finländska utbildningen har genomgått flera förändringar de senaste åren med nya läroplaner för grundläggande utbildning och gymnasieutbildning, utvidgad läroplikt samt nya antagningsprocesser för tredje stadiets utbildning. Även coronapandemin har haft en inverkan på utbildningen i Finland. Eftersom den nuvarande läroplanen för grundläggande utbildning togs i bruk 2016 och data för denna avhandling samlades in hösten 2016 och våren 2019 skulle det även vara intressant att undersöka ifall realiseringen av den nya läroplanen har påverkat elevers skoltrötthet och skolengagemang. Även att undersöka ifall coronapandemin har haft en inverkan på elevers skoltrötthet och skolengagemang skulle vara intressant. Forskning visar att lärare har en betydande roll för att förebygga elevers skoltrötthet och öka elevers skolengagemang (Fiorilli m.fl., 2017; Salmela-Aro, 2016; Salmela-Aro m.fl., 2015; Salmela-Aro & Upadyaya, 2020) och därför skulle det vara intressant att undersöka hur finlandssvenska lärare förverkligar detta samt hur lärares undervisningsmetoder påverkar dessa fenomen. Även speciallärarens roll i arbetet med skoltrötthet och skolengagemang skulle vara intressant att undersöka.

År 2021 infördes den utvidgade läroplikten i Finland vilket innebär att varje läropliktig har skyldighet att söka till utbildning på andra stadiet (Utbildningsstyrelsen, 2022). Det skulle vara intressant att undersöka ifall reformen har en inverkan på elevers skoltrötthet och skolengagemang, eftersom elever i slutskedet av den grundläggande utbildningen är medvetna om att de är skyldiga att studera vidare inom andra stadiets utbildning. En ny läroplan för gymnasieutbildning togs i bruk 2021 (Utbildningsstyrelsen, 2023) och eftersom tidigare forskning visar att skoltrötthet fortsätter att öka och skolengagemang minskar inom andra stadiets utbildning (Salmela-Aro & Upadyaya, 2020) skulle det vara intressant att se vilken inverkan den nya läroplanen har på studerandes trötthet och engagemang.

År 2020 infördes en ny antagningsprocess till tredje stadiets utbildning. Syftet är att studerande antas på basis av studentbetygen och att minska de omfattande inträdesproven, Svenska Yle skriver även att studentbetyget fått en allt större betydelse i och med coronapandemin eftersom

högskolor antar allt fler studerande utan inträdesprov (Gestrin m.fl., 2020). Med hänsyn till detta är det förståeligt att gymnasiestuderande upplever press i studierna vilket kan orsaka skoltrötthet. Samtidigt kräver detta system att studerande är engagerade i sina studier för att nå höga vitsord med syftet att få en studieplats inom tredje stadiets utbildning. Därmed skulle det vara intressant att undersöka ifall den nya antagningsprocessen till tredje stadiets utbildning påverkar studerandes engagemang och trötthet i studierna.

För elever vars välbefinnande påverkas negativt av skoltrötthet är det viktigt att erbjuda professionellt stöd och att aktivt arbeta för att höja elevernas skolengagemang. Elevvården skall erbjuda psykolog- och kuratorstjänster åt eleverna och dessa tjänster skall vara lättillgängliga (Utbildningsstyrelsen, 2014). Widlund m.fl. (2023) menar att skolengagemang sänker känslor av otillräcklighet och cynism i skolgången och därmed är det viktigt att lärare besitter kunskaper i hur de kan bidra till att höja elevers skolengagemang. Speciallärare sitter ofta med i elevvårdsgruppen och i och med detta har speciallärare en viktig roll i att belysa problemet med ökande skoltrötthet och beskriva konsekvenserna som skoltrötthet orsakar för skolgången och inläringen. För att kunna förebygga skoltrötthet och tidigt kunna identifiera faktorer som kan leda till skoltrötthet är det viktigt att lärare och skolpersonal är medvetna om hur de kan arbeta med denna problematik. För de elever som skoltrötthet orsakar hinder för lärande är det viktigt att eleverna får specialpedagogiskt stöd och erbjuds tjänster från elevvården.

Resultaten för denna avhandling visar att det finns statistiskt signifikanta skillnader gällande skoltrötthet mellan flickor och pojkar och det skulle vara intressant att undersöka om det finns specifika faktorer som orsakar att skoltrötthet är vanligare bland flickor. Gällande skolengagemang hittades i denna avhandling inga statistiskt signifikanta skillnader, trots att pojkar hade ett högre medelvärde. Det skulle även vara spännande att undersöka vilka faktorer som elever upplever att kunde öka deras skolengagemang och om det framkommer könsskillnader gällande detta. Ett viktigt initiativ som tagits på nationell nivå är pilotprojektet Engagerande arbete i skolgemenskapen där syftet är att stödja elevers skolengagemang, förebygga skolfrånvaro och att främja lärande (Undervisnings- och kulturministeriet, 2021). Med pilotprojektet visar man att problematiken med ökad skolfrånvaro och minskat skolengagemang bör tas på allvar vilket kräver nationella åtgärder.

Eftersom resultaten i denna avhandling visar att skoltrötthet ökar och skolengagemang minskar bland finlandssvenska elever i årskurs 7–9 är min förhoppning att vi som arbetar med barn och

unga ser till deras behov, styrkor och individuella förutsättningar. I arbetet med skoltrötthet och skolengagemang har alla lärare en viktig roll. Vi bör i ett tidigt skede identifiera elever som visar tecken på skoltrötthet och aktivt upprätthålla elevers skolengagemang för att skapa de bästa förutsättningarna för elevers lärande och välbefinnande. Speciallärare har en stor betydelse för skoltrötta elever och för arbetet att skapa högklassig och differentierande undervisning som upprätthåller och höjer elevers skolengagemang.

Litteraturförteckning

- American Psychological Association. (n.d.). Burnout. In APA Dictionary of Psychology. Hämtad 30 mars 2022 från <https://dictionary.apa.org/burnout>
- American Psychological Association. (n.d.). Development. In APA Dictionary of Psychology. Hämtad 30 mars 2022 från <https://dictionary.apa.org/development>
- American Psychological Association. (n.d.). Gender differences. In APA Dictionary of Psychology. Hämtad 30 mars 2022 från <https://dictionary.apa.org/gender-differences>
- Bask, M. & Salmela-Aro, K. (2012). Burned out to drop out: Exploring the relationship between school burnout and school dropout. *European Journal of Psychology of Education*, 28(2), 511–528. doi: 10.1007/s10212-012-0126-5.
- Cardinal, R. N. & Aitken, M. R. (2013). *ANOVA for the Behavioral Sciences Researcher*. Taylor and Francis.
- Djurfeldt, G., Larsson, R. & Stjärnhagen, O. (2018). *Statistisk verktyglåda. Samhällsvetenskaplig orsaksanalys med kvantitativa metoder (3. Uppl.)*. Studentlitteratur.
- Eliasson, A. (2013). *Kvantitativ metod från början (3. Uppl.)*. Studentlitteratur.
- Fiorilli, C., De Stasio, S., Di Chiaschio, C., Pepe, A. & Salmela-Aro, K. (2017). School burnout, depressive symptoms and engagement: Their combined effect on student achievement. *International Journal of Educational Research*, 84, 1-12. doi: 10.1016/j.ijer.2017.04.001.
- Fredricks, J. A., Blumenfeld, P. C. & Paris, A. H. (2004). School engagement: Potential of the Concept, State of the Evidence. *Review of Educational Research*, 74(1), 59–109. doi: 10.3102/00346543074001059.

- Gestrin, A., Ekholm, M., West, P. & Lång, L. (20 maj 2020). *Alla utbildningar värderar ett L i lång matte högst – studentbetygets betydelse växer när högskolorna väljer studerande*. Svenska Yle. <https://svenska.yle.fi/a/7-1466017>
- Herrmann, J., Koeppen, K. & Kessels, U. (2018). Do girls take school too seriously? Investigating gender differences in school burnout from a self-worth perspective. *Learning and Individual Differences*, 69, 150–161. doi: 10.1016/j.lindif.2018.11.011.
- Holmberg, F. (26 augusti 2022). *Gymnasiebarometer: Nästan två tredjedelar av gymnasieleverna tycker att studierna är tunga – många behöver mer stöd*. Svenska Yle. <https://svenska.yle.fi/a/7-10019977>
- Huck, S. W. (2009). *Reading statistics and research*. Pearson/Allyn & Bacon.
- Institutet för hälsa och välfärd. (2021). *Enkäten Hälsa i skolan - Tidsserier 2006–2021 åk 8–9 i grundläggande utbildning, gymnasiet och yrkesläroanstalterna*. https://sampro.thl.fi/pivot/prod/sv/ktk/ktk1/summary_trendi?alue_0=600836&mittarit_0=199594&mittarit_1=199900&mittarit_2=199256&sukupuoli_0=143993#
- Maslach, C., Schaufeli, W. & Leiter, M. (2001). Job Burnout. *Annual Review of Psychology*, 52(1), 397–422. doi: 10.1146/annurev.psych.52.1.397.
- Navarro, D.J. & Foxcroft, D.R. (2019). *Learning statistics with jamovi: a tutorial for psychology students and other beginners*. doi: 10.24384/hgc3-7p15.
- Olsson, H. & Sörensen, S. (2021). *Forskningsprocessen. Kvalitativa och kvantitativa perspektiv (4. Uppl.)*. Liber.
- Pallant, J. (2007). *SPSS: Survival manual*. Open University Press.
- Patel, R. & Davidson, B. (2019). *Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning (5. Uppl.)*. Studentlitteratur.

- Pöysä, S., Vasalampi, K., Muotka, J., Lerkkanen, M-K., Poikkeus, A-M. & Nurmi, J-E. (2019). Teacher-student interaction and lower secondary school students' situational engagement. *British Journal of Educational Psychology*, 89(2), 374–392. doi: 10.1111/bjep.12244.
- Salmela-Aro, K. (2016). Dark and bright sides of thriving – school burnout and engagement in the Finnish context. *European Journal of Developmental Psychology*, 14(3), 337–349. doi: 10.1080/17405629.2016.1207517.
- Salmela-Aro, K., Kiuru, N., Leskinen, E. & Nurmi, J-E. (2009). School burnout inventory (SBI). Reliability and validity. *European Journal of Psychological Assessment*, 25(1), 48–57. doi: 10.1027/1015-5759.25.1.48.
- Salmela-Aro, K., Muotka, J., Alho, K., Hakkarainen, K. & Lonka, K. (2015). School burnout and engagement profiles among digital natives in Finland: a person-oriented approach. *European Journal of Developmental Psychology*, 13(6), 704–718. doi: 10.1080/17405629.2015.1107542.
- Salmela-Aro, K. & Tynkkynen, L. (2012). Gendered pathways in school burnout among adolescents. *Journal of Adolescence*, 35(4), 929–939. doi: 10.1016/j.adolescence.2012.01.001.
- Salmela-Aro, K. & Upadaya, K. (2012). The schoolwork engagement inventory. Energy, Dedication and absorption (EDA). *European Journal of Psychological Assessment*, 28(1), 60–67. doi: 10.1027/1015-5759/a000091.
- Salmela-Aro, K. & Upadyaya, K. (2014). School burnout and engagement in the context of demands-resources model. *British Journal of Educational Psychology*, 84(1), 137–151. doi: 10.1111/bjep.12018.
- Salmela-Aro, K. & Upadyaya, K. (2020). School engagement and school burnout profiles during high school – The role of socio-emotional skills. *European journal of developmental psychology*, 17(6), 943–964. doi: 10.1080/17405629.2020.1785860.

- Schaufeli, W., Martinez, I., Pinto, A., Salanova, M. & Bakker, A. (2002). Burnout and engagement in university students: A Cross-National study. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 33(5), 464–481. doi: 10.1177/0022022102033005003.
- Sundman, S. (10 februari 2021). *Får man böter om man inte hittar en studieplats? Vad händer om man vill byta skola? Åtta frågor och svar om den utvidgade läroplikten*. Svenska Yle. <https://svenska.yle.fi/a/7-1515624>
- Svenska Akademiens ordböcker. (n.d.). Engagera sig. I Svensk ordbok. Hämtad 30 mars 2022 från <https://svenska.se/saol/?hv=lnr17039>
- Svenska Akademiens ordböcker. (n.d.). Utveckling. I Svensk ordbok. Hämtad 30 mars 2022 från <https://svenska.se/so/?sok=utveckling&pz=4>
- Tuominen-Soini, H. & Salmela-Aro, K. (2013). Schoolwork engagement and burnout among Finnish High school students and Young adults: Profiles, progressions, and educational outcomes. *American psychological association*, 50(3), 640–662. doi: 10.1037/a0033898.
- Undervisnings- och kulturministeriet. (2021). *Engagerande arbete i skolgemenskapen. Nationell verksamhetsmodell för den grundläggande utbildningen 2021-2023*. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163156/Engagerande%20arbete%20i%20skolgemenskapen.pdf>
- Utbildningsstyrelsen. (2022). *Gemensam ansökan till andra stadiet förnyas: i fortsättningen söker man till alla utbildningar efter den grundläggande utbildningen i samma ansökan*. <https://www.oph.fi/sv/nyheter/2022/gemensam-ansokan-till-andra-stadiet-fornyas-i-fortsattningen-soker-man-till-alla>
- Utbildningsstyrelsen. (2023). *Grunderna för gymnasiets läroplan*. <https://www.oph.fi/sv/utbildning-och-examina/grunderna-gymnasiets-laroplan>
- Utbildningsstyrelsen. (2014). *Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014*. Utbildningsstyrelsen.

- Virtanen, T., Lerkkanen, M-K., Poikkeus, A-M. & Kuorelahti, M. (2016). Student engagement and school burnout in Finnish lower-secondary schools: Latent profile analysis. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 62(4), 519–537. doi: 10.1080/00313831.2016.1258669.
- Widlund, A., Tuominen, H. & Korhonen, J. (2021). Development of school engagement and burnout across lower and upper education: Trajectory profiles and educational outcomes. *Contemporary Educational Psychology*, 66. doi: 10.1016/j.cedpsych.2021.101997.
- Widlund, A., Tuominen, H. & Korhonen, J. (2023). Reciprocal effects of mathematics performance, school engagement and burnout during adolescence. *British Journal of Educational Psychology*, 93(1), 183–197. doi: 10.1111/bjep.12548.

Bilagor

Bilaga 1: Enkät för bedömning av skoltrötthet (SBI)

Påståendena besvaras på en skala 1–6, där 1 motsvarar ”jag håller inte med alls” och 6 motsvarar ”jag håller fullständigt med”.

1. Det känns som jag drunknar i skolarbete
2. Jag är inte intresserad av mina studier och tänker ofta på att sluta studera
3. Jag har ofta känslor av otillräcklighet i mina studier
4. Jag sover ofta dåligt på grund av saker som har med mina studier att göra
5. Jag känner att jag håller på att förlora mitt intresse för mina studier
6. Jag ställer ofta frågan om det är någon mening med mina studier
7. Jag bekymrar mig mycket över mina studier även under fritiden
8. Förr fick jag mycket mera gjort vad gäller mina studier
9. Skolstressen orsakar problem i mina närmaste människorelationer

Bilaga 2: Enkät för bedömning av skolengagemang (EDA)

Påståendena besvaras på en skala 1-7, där 1 motsvarar ”aldrig” och 7 motsvarar ”varje dag”.

1. Då jag studerar är jag full av energi
2. Studierna är mycket betydelsefulla för mig
3. Tiden flyger, när jag studerar
4. Då jag studerar känner jag mig energisk
5. Jag är intresserad av studierna
6. När jag arbetar med mina studier, glömmer jag allt runt omkring mig
7. Studierna inspirerar mig
8. När jag vaknar på morgonen, känns det bra att komma iväg och studera
9. Jag känner mig själv lycklig, när jag arbetar med mina studie